

هستند اما نیستند!

مدیریت وضعیت آموزشی دانش‌آموزان جامانده از تحصیل

دکتر لیلا سلیقه‌دار، جویسگر حوزه تعلیم و تربیت - فائزه احمدی و شنوه، کارشناس آموزش

هنگامی که از دانش‌آموزان جامانده از تحصیل سخن به میان می‌آید، اولین اشاره به سوی مدیر مدرسه است و انتظار می‌رود او بتواند با تدبیرهایی، از این پدیدهٔ بدفرجام پرهیز کند یا راهی برای بازگشت دانش‌آموزان با تجربهٔ بازماندگی بیابد. با این همه، سؤال اصلی این است که مقصود از بازماندگان تحصیلی چه کسانی هستند و چه راهکارهایی از مدیر مدرسه قابلیت اجرا و انجام دارند؟ نوشتهٔ پیش‌رو به این موضوع مهم اختصاص دارد.

چه کسانی بازمانده از تحصیل محسوب می‌شوند؟

از جمله رخدادهای ناگوار در هر نظام آموزش و پرورش، جدایی دانش‌آموزان از مدرسه و تعلیم و تربیت است که به دغدغه‌ای مهم تبدیل شده است. این اتفاق نه تنها در ایران، بلکه در هر گوشه از جهان رخ داده و موضوع مهم پیشگیری و مقابله را پیش آورده است. هر چند تغییرات کوچک و بزرگ در آموزش و پرورش از نوع کلاس‌داری معلمان گرفته تا ورود برنامه‌های کلان متناسب با اسناد بالادستی، هر یک می‌تواند در راستای خدمت‌رسانی بیشتر به دانش‌آموزان مؤثر باشد، اما با شروع آموزش مجازی به دلیل همه‌گیری کرونا، شدت و شکل بازماندگی از تحصیل افزایش پیدا کرده است تا جایی که می‌توان تعریف جدیدی از آن ارائه داد.

هنگامی که آموزش مجازی به صورت رسمی و فراگیر به کلاس‌های آموزشی پا گذاشت، شرایط دانش‌آموزان و معلمان را دستخوش تغییرات بسیاری کرد. همین امر موجب شد ناکامی‌های آموزشی شکل تازه‌ای پیدا کنند. تا پیش از این، به دانش‌آموزانی که به مدرسه نمی‌آمدند و تحصیل را به صورت رسمی دنبال نمی‌کردند، بازمانده از تحصیل گفته می‌شد، اما در جریان حملهٔ کرونا، گروه دیگری نیز از تحصیل بازماندند؛ در حالی که ثبت‌نام رسمی داشتند و همچنان نامشان به عنوان دانش‌آموز در مدرسه مطرح بود. این دانش‌آموزان به دلایل گوناگون امکان همراهی با سایرین را ندارند و شرایطی مشابه بازماندگان از تحصیل را تجربه می‌کنند:

- **آن‌ها که می‌روند:** گروه اول همان دانش‌آموزانی هستند که به صورت رسمی در آمار جاماندگان تحصیلی محاسبه می‌شوند و از ریشه در مدرسه ثبت‌نام نشده‌اند و از تحصیل بازمانده‌اند.
 - **آن‌ها که می‌آیند:** گروه دوم کسانی هستند که به مدرسه می‌آیند و با آموزش رسمی همراه هستند، اما به دلایل گوناگون نمی‌توانند یاد بگیرند و پیشرفتی داشته باشند و آفت آن‌ها به حدی است که با افراد بازمانده از تحصیل برابری می‌کند.
 - **آن‌ها که صرفاً هستند:** گروه سوم دانش‌آموزانی هستند که به لحاظ عاطفی دچار بازماندگی تحصیلی شده‌اند و روح و روانشان با مدرسه و تحصیل همراه نیست و صرفاً هستند و هرازگاهی صدایی و ندایی از آن‌ها به گوش می‌رسد، اما در عمل از تعلیم و تربیت رسمی به دور مانده‌اند.
- گروه‌های دوم و سوم در هیچ آمار رسمی محاسبه نمی‌شوند و با وجود اینکه بخش مهمی از دانش‌آموزان را تشکیل می‌دهند، آفت تحصیلی آن‌ها با یک فاجعه همسانی دارد، ولی کمتر در تیررس تصمیم‌گیری برای تغییر قرار می‌گیرند.

چه کسانی در تهدید بازماندگی تحصیلی هستند؟

به صورت کلی، شناسایی دانش آموزانی که در تهدید بازماندگی تحصیلی هستند، کار چندان سختی نیست و مدیران مدرسه با همیاری و همراهی معلمان می توانند برای پیشگیری و نیز مقابله با پدیده شوم کودکان و نوجوانان وامانده از تحصیل اقدام کنند. از جمله دلایل و نشانه‌هایی که برای این گروه از دانش آموزان قابل شناسایی هستند، به این شرح است:

دانش آموزان دارای اختلال یادگیری

عدم برخورداری از خانواده آگاه

عدم برخورداری تجهیزات آموزشی

عدم برخورداری از معلم حرفه‌ای

دانش آموزان دارای مشکلات و اختلالات روحی و روانی

کم بهره‌مندی دانش آموزان از سبک یادگیری انفرادی

دانش آموزانی که به هر یک از موارد یادشده مبتلا باشند، زمینه بیشتری برای واماندن از تحصیل دارند. از این رو شناسایی نشانه‌ها می تواند به پیشگیری از این رخداد کمک کند. در این باره بهره‌مندی از معلمان حرفه‌ای و تلاش برای شناسایی نشانه‌های دانش آموز وامانده از تحصیل بسیار راهگشاست.

نشانه‌های بازماندگی چیست؟

هر زمان احساس کردید دانش آموزان و معلمان:

- چندان تمایلی به انجام فعالیت‌های یاددهی - یادگیری ندارند؛
- در انجام فعالیت‌های تحصیلی، شوق و لذتی مشاهده نمی‌شود؛
- غالباً پیگیر انتظارات نیستند؛
- آنچه را می‌آموزند را به کار نمی‌برند؛
- آنچه را می‌آموزند با اشتباهات فاحش و فراوان اظهار می‌کنند؛

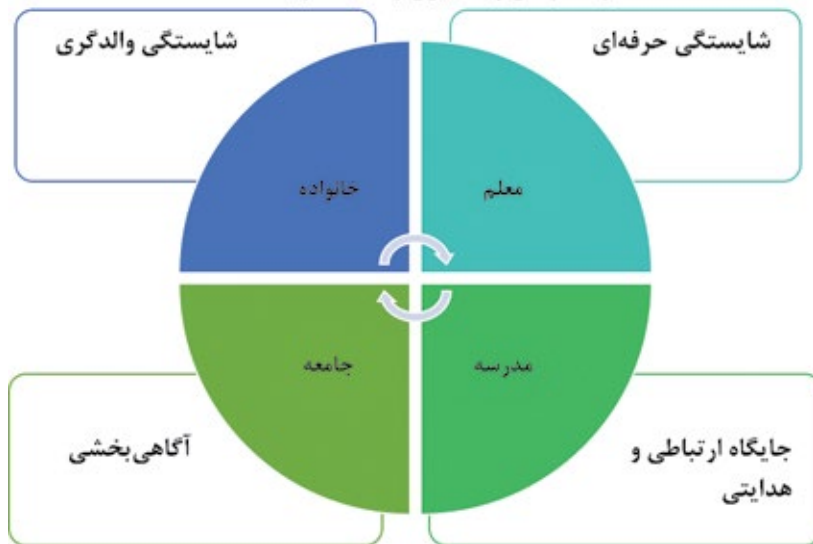

۱۷

رشد مدیریت مدرسه
دوره ۲۰
شماره ۶
اسفند ۱۴۰۰

وضعیت بازماندگان از
تحصیل در ایران

راهکارهای پیشگیری و مقابله در یک نگاه

پدیده‌ی است، تمام این امور با اقدام مدیر مدرسه ممکن و شدنی هستند و در ازای تقویت و رشد مدرسه، بخشی از نگرش‌های جامعه نسبت به یادگیری و تحصیل تغییر می‌کنند. از این طریق جامعه در زمینه تجهیزات و نیز تقویت نگرش مثبت به تحصیل، خدمات و مساعدت‌های بیشتری فراهم می‌کند.

چه مدیرانی نیازند؟

در مواجهه با پدیده بازماندگی از تحصیل ممکن است مدیران واکنش‌های متفاوتی ابراز کنند که به رفتار و اقدامات گوناگونی منجر می‌شود.

مدیران بدبین معمولاً دست به کار سازنده‌ای نمی‌زنند. به همین دلیل در ایجاد زمینه‌های ناکامی تحصیلی سهم بسیاری دارند. گروه دیگر مدیران، همواره به دنبال اقدام دیگران هستند. به همین دلیل نبود تجهیزات در آموزش مجازی یا بی‌اطلاعی خانواده‌ها از شرایط والدگری شایسته را مبنای اتفاقات می‌دانند و تلاش کمی برای تغییر دارند. اما در گروه سوم مدیرانی قرار دارند که در هر بخش از عوامل دخیل در بازماندگی تحصیلی سهم خود را مشخص می‌کنند. امیدوارانه و با تکیه بر همیاری جمعی و نیز شایستگی حرفه‌ای، زمینه را در پیشگیری و مقابله فراهم می‌کنند. این دسته از مدیران می‌دانند تغییرات بزرگ با اقدامات به ظاهر کوچک در هر مدرسه ممکن می‌شود. بدین روی در نجات مدرسه از پدیده شوم بازماندگی تحصیلی نقش مهمی دارند. ■

● در فعالیت‌های یادگیری با وجود دریافت آموزش، توانایی ابراز و انجام ندارند؛ در این صورت اطمینان حاصل کنید پدیده بازماندگی تحصیلی در اینجا در حال تشکیل است. به صورت کلی، شیوه‌های پیشگیری و مقابله با پدیده جا ماندن از تحصیل در گروه‌های یادشده قابل پیگیری است.

تقویت شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان

تا بتوانند:

- اختلالات یادگیری دانش‌آموزان را تشخیص و به متخصصان ارجاع دهند؛
- شیوه‌های یاددهی - یادگیری را به‌روز و متناسب با شرایط موجود ارائه کنند؛
- سبک‌های یادگیری انفرادی را نیز به‌ویژه در آموزش مجازی بیاموزند و آموزش دهند؛
- توانایی ایجاد ارتباط میان تمام ابعاد یادگیری دانش‌آموزان را در دانش، مهارت و نگرش با زندگی را در خود تقویت کنند؛
- شوق و لذت یادگیری را مبنایی مهم در طراحی آموزشی در نظر بگیرند؛
- معلم را نه صرفاً مسئول آموزش کتاب‌های درسی، بلکه منبع تربیت و ارتباط مؤثر بدانند.

آموزش خانواده در زمینه شایستگی والدگری

تا بتوانند:

- آموزش را مقصودی پس از تربیت و در خدمت آن بدانند؛
- روح یادگیری را با تربیت انسان‌مدار همراه سازد؛
- نقش نظارتی و حمایتی خود را به‌درستی بشناسد؛
- لذت یادگیری را با رفتارهای مدبرانه خود همراه کند و ذره‌ای از آن نگاهد؛
- شیوه‌های ترغیبی و انگیزشی را جست‌وجو کند و یاد بگیرد. و بالاخره مدرسه بتواند نقش هدایتی و ارتباطی سازنده خود را میان سه گروه والدین، دانش‌آموزان و معلمان حفظ کند و برای تقویت شایستگی خانواده و معلمان بکوشد.